

Баулін О.В.,

викладач відділу підготовки прокурорів з нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство Національної академії прокуратури України, кандидат юридичних наук, доцент

Кримінально-правове і процесуальне забезпечення протидії корупційній злочинності: питання міжгалузевої взаємодії

Стан, структура і динаміка корупційної злочинності значною мірою залежить від результатів роботи органів правопорядку, досудового розслідування, прокуратури і суду з притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які вчинили злочини корупційного характеру.

Аналіз сучасної оперативно-розшукової, слідчої, прокурорської та судової діяльності вказує на низку проблем, що негативно позначаються на ефективності зусиль органів кримінальної юстиції України у протидії корупції. Так, згідно з опублікованими статистичними відомостями упродовж першого півріччя 2016 року правоохоронними органами держави було викрито 1045 корупційних кримінальних правопорушень (проти 1434 за аналогічний період 2015 року, або -27,1 %). За результатами розслідування скеровано до суду з обвинувальним актом 893 (проти 945, або -5,5 %) кримінальних провадження про корупційні діяння стосовно 1025 осіб, з яких 160 осіб було заарештовано. До кримінальної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень притягнуто 990 осіб (проти 1110, або -10,8 %). За цей період судами постановлено виправдувальні вироки стосовно 14 осіб, повернуто прокурором 43 кримінальних провадження у порядку ст. 314 КПК України [1]. Наведені дані свідчать, що реалізація чинного антикорупційного законодавства викликає певні труднощі у слідчих і прокурорів, уповноважених здійснювати процесуальне керівництво досудовим розслідуванням корупційних злочинів.

Особливо турбують проблеми, що обумовлені відсутністю належної взаємодії норм чинного кримінального і кримінально-процесуального права під час встановлення обставин вчинення корупційних злочинів. Існування зазначених проблем стосується як тих, хто займається нормотворенням, так і тих, хто втілює правові приписи в життя.

Сучасні українські науковці слушно відзначають, що не створено жодної «заохочувальної» норми, яка б спонукала особу йти на співпрацю із органом досудового розслідування та бути переконливою, що у врахуванні особистих інтересів обвинуваченого при ухваленні вироку суду [2, с.9]. І цей висновок безпосередньо стосується забезпечення протидії корупційній злочинності, оскільки нормативні новели, що з'явилися у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України) у зв'язку з посиленням протидії корупції і початком діяльності Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ); залишаються дещо декларативними через їхню невідповідність положенням Кримінального кодексу України (далі – КК України). Наприклад, у відповідності до ч. 4 ст. 469 КПК України, угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо: злочинів невеликої чи середньої тяжкості, тяжких злочинів; особливо тяжких злочинів, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України за умови викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи у вчиненні злочину, віднесеного до підслідності Національного антикорупційного бюро України, якщо інформація щодо вчинення такою особою злочину буде підтверджена доказами; особливо тяжких злочинів, вчинених за попередньою змовою групою осіб, організованою групою чи злочинною організацією або терористичною групою за умови викриття підозрюваним, який не є організатором такої групи або організації, злочинних дій інших учасників групи чи інших, вчинених групою або організацією злочинів, якщо повідомлена інформація буде підтверджена доказами. Також зміст такої угоди про визнання винуватості нібито може включати не лише узгоджене покарання та згоду підозрюваного, обвинуваченого на його призначення, а й на призначення покарання та звільнення від його відбування з випробуванням (ст. 472 КПК України).

Проте, реалізація цих положень процесуального закону взагалі неможлива за нормами кримінального права у провадженнях щодо корупційних злочинів, а це крім шести складів так званих безумовно корупційних злочинів, передбачених у ст.ст. 368 – 369⁻² КК України, ще тринадцять складів злочинів, що передбачені ст.ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також тих, що передбачені ст.ст. 210, 354, 364, 364⁻¹, 365⁻² КК України (Примітка до ст. 45 КК України). Пріоритет у цій правовій колізії мають норми матеріального права, тобто ст.ст. 45, 46, 47, 48 КК України, що регулюють звільнення від кримінальної відповідальності, та ст. 75 КК України, яка регулює звільнення від відбування покарання з випробуванням, а в них вчинення будь-якого корупційного злочину прямо виключає можливість звільнення винуватої особи від кримінальної відповідальності чи відбування покарання з випробуванням.

Отже, реальність зацікавленості підозрюваного, обвинуваченого, який вчинив будь-який корупційний злочин, у співпраці з органом досудового розслідування у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, а також його активне сприяння розкриттю злочину, про які йдеться у процесуальному законодавстві, стають примарою.

У той же час, відсутність такої зацікавленості, а іноді й розлюченість несподівано суворим для них вироком у тих випадках, коли суд не сприйняв домовленості сторін щодо покарання, здатне унеможливити отримання прямих доказів вчинення корупційних кримінальних правопорушень іншими особами, оскільки зазначені учасники після завершення стосовно них досудового розслідування і вирішення їхньої долі судом не завжди залишаються союзниками сторони обвинувачення в судових процесах щодо інших осіб. Вони часто не з'являються на допити, «забувають» важливі обвинувальні факти, дають показання в суді на користь сторони захисту чи інтерпретують в її інтересах важливу доказову інформацію, у тому числі й ту, що зафіксована під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій та міститься на технічних носіях, у інший

спосіб протидіють стороні обвинувачення, намагаючись таким чином «реабілітувати» себе в очах тих, кого вони самі раніше допомогли правоохоронцям викрити у корупційних злочинах.

Отже, наш кримінальний процес і зараз не позбувся тої хронічної хвороби як вузьке предметне мислення, яка була констатована науковцями більше десяти років тому назад і симптоми якої полягають у тому, що коли ведуть мову про цілі кримінального процесу, то забувають про їх співвідношення з іншими суспільними цілями, засобами і можливостями для їхнього досягнення [2, с. 582]. Внаслідок цього вказані цілі стають недосяжними. Для виправлення цієї ситуації і посилення взаємодії норм кримінального і кримінального процесуального права у протидії корупційній злочинності потрібно внести відповідні зміни до чинних КК і КПК України

Список використаних джерел

1. Досудове розслідування корупційних злочинів: Методичні рекомендації / Автор. кол.: О. З. Гладун, Ю. О. Грищенко, З. А. Загинеї та ін. Схвалено науково-методичною радою Генеральної прокуратури України 22.02.2017 р., протокол № 1. – К., 2017. – 86 с.; Офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс]: Режим доступу (для працівників прокуратури після авторизації; станом на 20 жовтня 2017 року): http://www.gp.gov.ua/ua/scientifically_methodical_advice.html?_m=publications&_t=rec&id=185606
2. Саєнко Г.Ю. Провадження на підставі угод у кримінальному процесі України: Автореферат дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2017. – 20 с.
3. Розовский Б. Г. Ненаучные заметки о некоторых научных проблемах уголовного процесса: Эссе / Б. Г. Розовский. – Луганск: РИО ЛАВД, 2004. – 600 с.